

VALLÁSTÖRTÉNETI FORRÁSOK

KÁKOSY LÁSZLÓ—FÁBIÁN ZOLTÁN IMRE

HÁRFÁSDAL DZSEHUTIMESZ SÍRJÁBAN

Mióta 1983-ban megkezdjük Dzsehutimesz hatalmas sziklasírjának (thébai 32-es számú sír) feltárását,¹ számos meglepetés érte expedíciónkat. Már az első hetek kutatásai után világos volt, hogy a sírban látható sok vallásos felirat túlnyomó többsége a Halottak Könyvéből való.² Az I. terem északi falának keleti oldalán lévő töredékes felirat először azonosíthatatlannak látszott, részletesebb elemzés azonban kiderítette, hogy nagy fontossága van az egyiptomi irodalom története szempontjából. A jeleket függőlegesen, columnákban vésték fel két kép közé. Az utolsó sor a jobb oldali kép után következik. A szembenézetből bal oldali jelenet Dzsehutimeszt és feleségét, Iszetet ábrázolja; egymás mögött széken ülnek, és Dzsehutimesz a szehem-jogart tartja. Mindketten a felirat felé tekintenek, mely a fal jobb oldalán álló, lantot tartó lány dalát örökíti meg.

A szöveg egy jól ismert filozofikus-lírai műfajhoz, az úgynevezett hárfásdalokhoz tartozik, melyek legrégebbike — a címe szerint — Antef király sírjában volt felírva.³ A műfaj kialakulásának ideje ennek ellenére tisztázatlan, mivel Antef (Inj-jtj) nevű királyok mind a XI., mind a XIII. és a XVII. dinasztia idején uralkodtak.⁴ Az ismert Antef-sírokban ilyen szöveg nem került elő, az első fennmaradt példány a XVIII. dinasztia korából való, így lehetséges, hogy a király nevét ekkor kapcsolták az egyik híres énekhez. Ezeket a dalokat általában vak hárfások adták elő (halotti?) lakomákon, és nem annyira szórakoztatásra, mint inkább komoly gondolatok ébresztésére voltak alkalmasak. Tartalmuk széles világnézeti skálán mozgott és kifejezte a halál utáni örökélettel kapcsolatos ellentmondó nézeteket a hédonista életélvezetet hirdető megnyilatkozásoktól a hagyományos túlvilághit apológiáig. A szkeptikus, cinikus hárfásdalok funkciójának legjobb analógiája Hérodotosznál olvasható, mikor arról beszél, hogy az egyiptomiaknál a lakoma végén fából faragott holttest körülhordozásával intik a vendégeket a földi örömök megragadására.⁵

¹ A kutatásokra vonatkozó évi jelentések: *Kákósy L.—Gádl E.*: Acta Arch. Hung. 37 (1985), 13—22; *Kákósy L.*: uo. 37 (1985), 295—305; 39 (1987), 145—152; 42 (1990), 293—301; 43 (1991), 3—14; 15—23. Egyéb cikkek: *Kákósy*: Africana (Budapest) 2 (1986), 98—104; Akten des vierten Internationalen Ägyptologen-Kongresses. München 1985 (BSAK 2 1988), 211—215; Les Dossiers d'Archéologie 149—150 (Mai—Juin) 1990, 112—115; *Fábián Z.*: Magyar ásatás Egyiptomban — 1983—84. Tudomány (a Scientific American magyar kiadása) 1985/4, 125—127. A sírban talált varázstéglák publikációja: *Kákósy*: Funerary Symbols and Religion. Essays dedicated to Professor M.S.H.G. Heerma van Voss, Kampen 1988, 60—72. Dzsehutimesz nevének egyik írásmódja: *Kákósy*: BSEG 13 (1983), 69—71. Összefoglaló öt évi ásató munkáról: *Kákósy*: Dzsehutimesz sírja Théában. Budapest 1989.

² Például I., 17., 22., 71., 95., 125., 136.A, 137A., 141—142., 145—146., 148., 149—150., 153.A, fejezetek.

³ A hárfás-dalokra l.: *M. Lichtheim*: JNES 4 (1945), 178—212. LÄ II. 972—982 (*J. Assman*), *M. V. Fox*: Scripta Hierosolymitana 28 (1982), 268—316 és *J. Assmann*, *H. Goedicke* és *E. Lüdeckens* tanulmányait a Fs. Otto kötetben, Wiesbaden 1977, 55 ff, 185 ff, 325 ff. *A Barucq*: Mélanges Daumas (Montpellier 1986), 66 skk.

⁴ LÄ 300—302 (*J. von Beckerath*).

⁵ II 78.

A horatiusi *carpe diem* szellemében fogant Antef-dalt nem véletlenül az Amarna-kor idején írták fel Paatonemheb saqqārai sírjában,⁶ akkor, amikor Egyiptom történetének egyik legsúlyosabb válsága rázta meg nemcsak a vallást, hanem az államot is. Az Amarna-reform a hagyományos, Osirishoz kapcsolódó túlvilág-elképzeléseket is tiltotta, és helyettük csak egy alig megfogható, Aton segítségével bízható hitet tudott nyújtani. A reform bukását követő évtizedekben a teológiának nemcsak a mono- és politeizmus kérdéseire, hanem a halál utáni sorsra is választ kellett adnia.

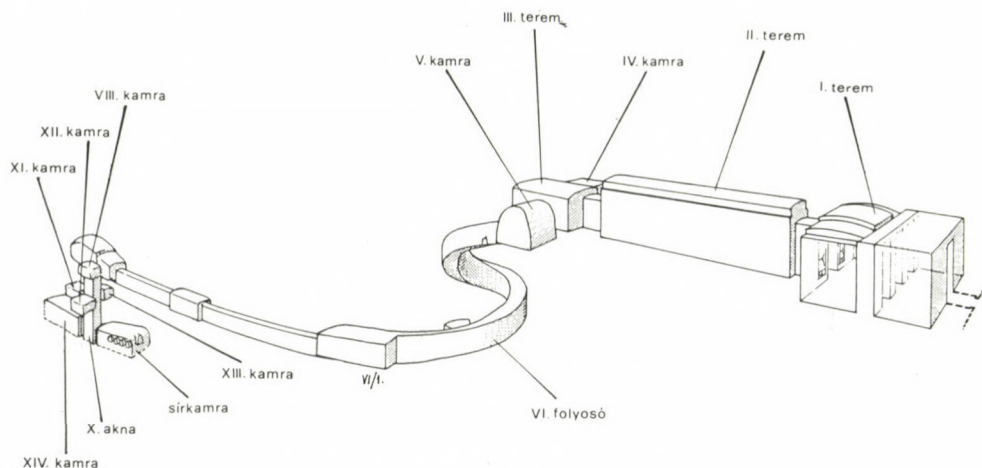
A Dzsehutimesz sírjában talált hárfásdal előképeit eddig csak egy helyről, Noferhotep pap 50-es számú thébai sírjából ismertük.⁷

Noferhotep a horemhebi restauráció korában élt és az „Amon istenatya (papja)” címet viselte. Ez a cím némelykor az Amon-főpapok titulátúrájában is szerepel.⁸ Noferhotep nem került ilyen magas pozícióba, de mindenesetre a korabeli thébai szellemi elit tagja volt. Az „istenatyák” funkciói közé tartozott a kultuszszobor hordozása is a környezetek alkalmával.⁹

Noferhotep pap három hárfásdalt íratott fel sírjában, Dzsehutimesz kettőt kívánt, és a két költeményt *egy* művé ötvözte. Nem valószínű, hogy közvetlenül Noferhoteptől merített, nyilván mindkétten papiruszokról másoltatták az énekeket.¹⁰

A 11–16. sor közötti szakasz minden mitológiai sallang nélkül, emelkedett hangvételben kel a hagyományos túlvilághit védelmére, és száll vitába a szkeptikus irányzatot képviselő hárfásdalokkal. Ez a *credo* II. Ramses korában még nagyon is indokolt lehetett, hiszen még nem volt távol az Amarna-reform, és Ehnatont éppen ebben az időben nyilvánították „ahet-aton ellenség”-nek.¹¹

Szintén II. Ramses korából való Simut, más néven Kiki 409-es számú sírja,¹² ahol egy himnikus vallási emelkedettségű, szokatlanul egyéni vallomás található arról, hogy a sír tulajdonosa hogyan jutott el a felismerésre: Mut a leghatalmasabb istenség. A kor túlvilághitében tehát jelentős helyet kaptak a kontemplatív elemek.

I. kép. Dzsehutimesz sírja (Thébai 32. sz. sír)

⁶ LÄ II 973 (*J. Assmann*).

⁷ *R. Hari*: La tombe du père divin Neferhotep (TT 50). Genève 1985, pl. IV., XXVI.

⁸ LÄ II 825 (*Labib Habachi*)

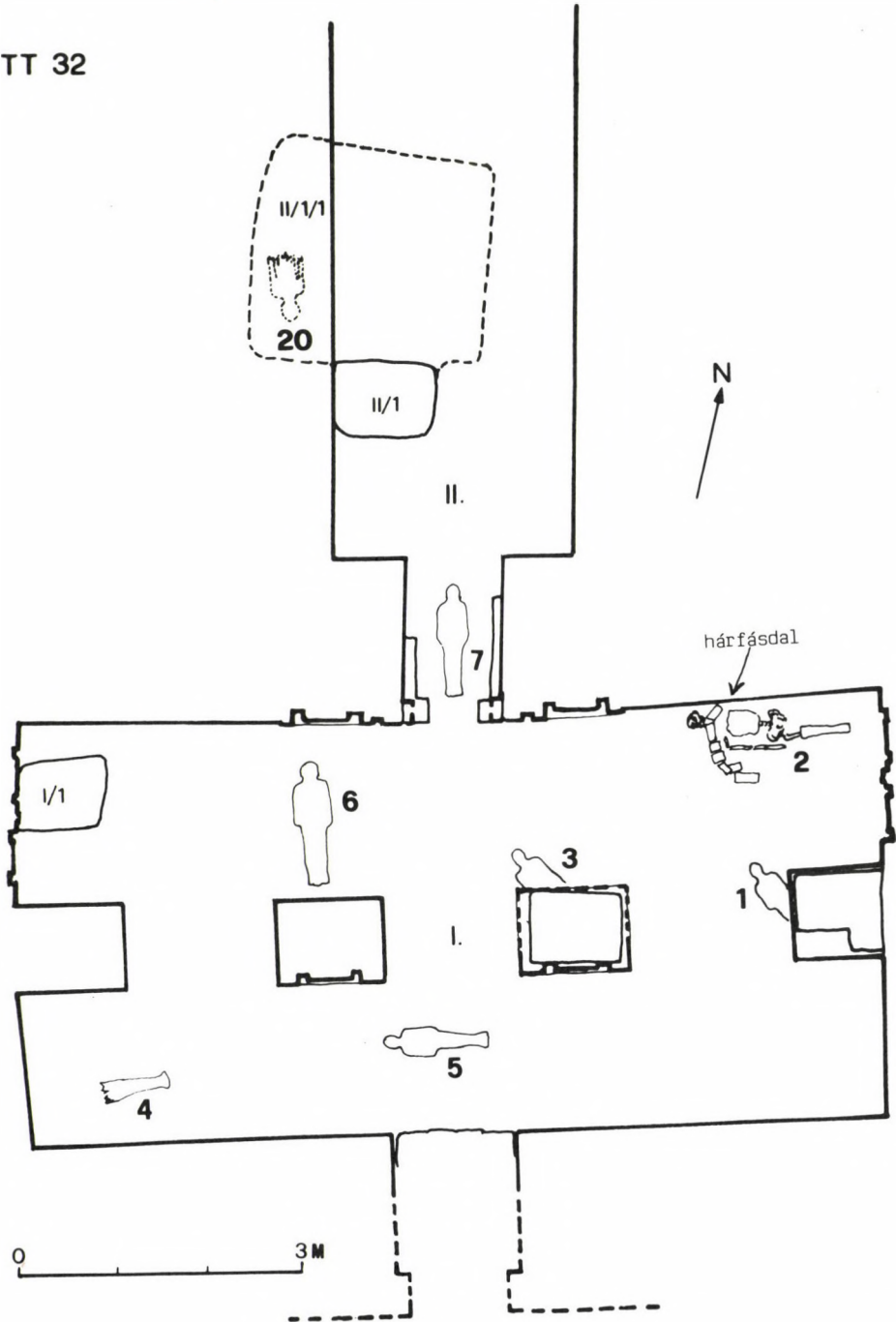
⁹ Uo.

¹⁰ Az Antef-dalt a Pap. Harris 500 őrizte meg, l. *W. M. Müller*: Die Liebespoesie der alten Ägypter.² Leipzig 1932, 17. t.

¹¹ *A. H. Gardiner*: The Inscription of Mes. (UGAÄ 4) Leipzig 1905, 14.

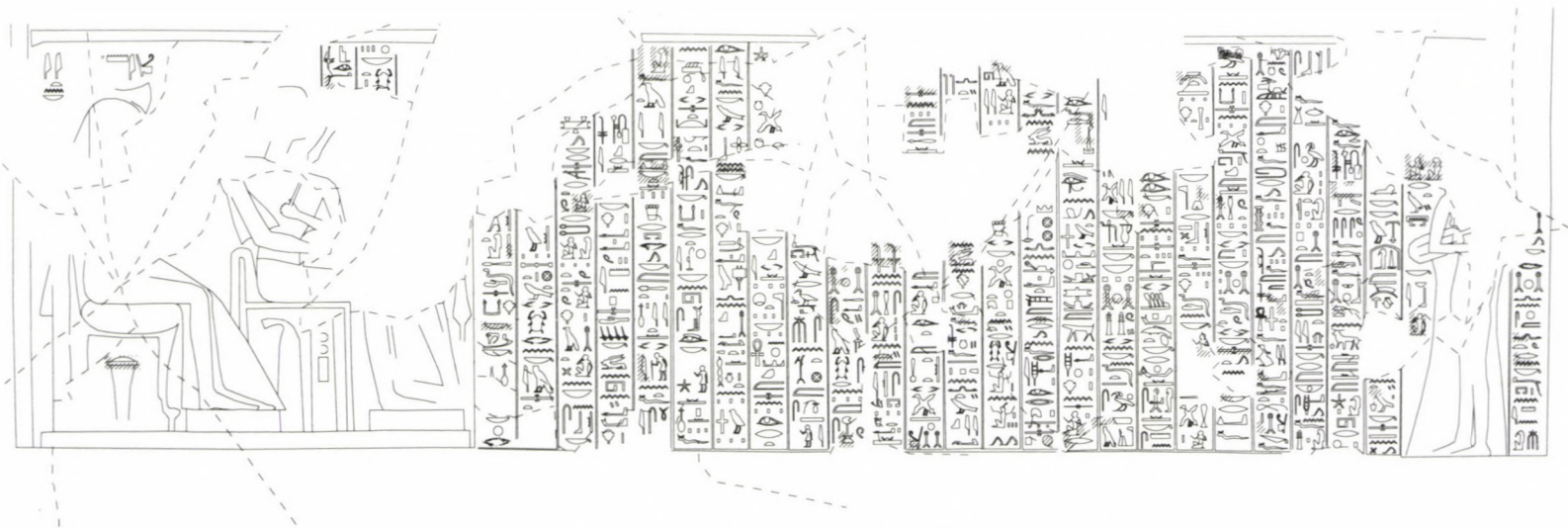
¹² *M. Abdul-Quader Muhammed*: ASAE 59 (1966), 157 skk.; *J. E. Wilson*: JNES 29 (1970), 187 skk.

TT 32

2. kép. A sír első terme

3. kép. A hárfásfal Dzsehutimesz sírjában

4. kép. Lantos lány Nofert-hotep, Amon papja sírjában (Hari, pl. IV.)

Dzsehutimesz hárfásdalának szövege:

- (1) [...] jjt (?) m₃ h_{rw} dd ≈ s k₃ hr ≈ [k] m₃ ≈ k [...] nfr [...] nb hr
- (2) [...] jw sp₃t (njwt) wrt h_{pr}.n ≈ k jm ≈ s
- (3) [...] w₃t nb(t) rs mr.tw rmt ≈ s tw ≈ j hr nhjt n ≈ k (?) snb ≈ [k]
- (4) [hr hr t ≈ k] sš nsw jq[r tw] ≈ k hr c_{wj} jmn psdj.(n) ≈ k¹³ wn hn_j hr
- (5) [hm] ≈ f t₃jj ≈ k m[^ckt] dr prj ≈ k m ht nfrj_{jt} r j₃w ntf [js h_{sw}]
- (6) n [jm₃] h_j qrst jmj-ht ≈ f šms ≈ k k₃ ≈ f r t(r)j nb nhs ≈ k dw₃ nfrw ≈ f¹⁴
- (7) jrjj ≈ f n ≈ k wr b(w) wn[n] ≈ k¹⁵ dj ≈ f t[w] hr m₃ ≈ c_w nn q^cht¹⁶ ndm jb ≈ tn jmjw
- (8) [sb₃ ? ...] hrj-jb (?) p₃w_t¹⁷ [...] s^chw] nb[w] jqrw psdt n_{trw} nbw cⁿh¹⁸ sdm ≈ sn jrt
- (9) [...] ¹⁹ jmj-r pr wr dhwtj-ms n w₃st m sw₃š
- (10) [b₃ ≈ f mn_h n s^h jqr tj sw m n_{tr} cⁿh r n] h_h²⁰ s^c ≈ wjj m jmntt sh_{pr} ≈ n²¹ m sh₃w
- (11) [n m-ht n jj nb r jw jw sdm.n < ≈ j >] nn h_{sjw} ntj m jsw dr^c
- (12) [...] ≈ s] n²² m s^c [tp t₃ m s^cnd hrt n_{tr} hr m-] ^cpw jrt m mjtt r p₃ t₃ nh_h
- (13) [^cq₃] jwjtj [hr bwt ≈ f pw hnn n] n wn [hr] ≈ f sw r snw ≈ f t₃ pn jwjt [r]qjj ≈
- (14) [≈ f] h₃jjw ≈ n [nb htp m-hnw ≈ f] dr rk²³ p₃w_t tpt ntj r h_{pr} nh_h n h_{hw} jw
- (15) [...] r ≈ f nn wn²⁴ [jsq m t₃ mrjj] nn w^c tm spr.n ≈ f jr c^hc jr < r > tp t₃ sp
- (16) [pn rswt] dd.tw wd₃ n ph jmj-wrt²⁵ hd hntj m hn < w > c^hc hr n s r²⁶
- (17) [...] hjj] p₃jj ≈ k w₃d hnm ≈ k nbw nh_h ddwjj rn ≈ k n dt s₃h m hrt n_{tr}
- (18) [...] ²⁷ jrtj ≈ k hr ≈ sn st gr r šsp h₃t ≈ k²⁸ r h_{wj} s^ch ≈ k²⁹ smn ≈
- (19) [≈ sn] ₃w_t hr h₃w_t [s^h] nb n_{tr} hr šbjw ≈ f³⁰ st hr dd n ≈ k jjw [m htp] grg (?) p₃ hm
- (20) ₃h n k₃ ≈ sn p₃ jmj-r pr sdm hswt ≈ k r gs nbw nh_h dd.tw r ≈ k st₃.n [≈ f sk] r dj ≈ f
- (21) hnw hr m^cht ≈ f phr ≈ f jnbw ≈ f m šmsw ≈ f³¹ m sw m- cⁿh jmj_t ≈ f t₃jj ≈ f md₃t bh_n ≈ f
- (22) sbj[w] ≈ f p^r [...] s₃hw jswt pth m h[wj] ≈ f št₃jjt skr m h₃³² s^hc.n ≈ f dd

¹³ Noferhotep: pss ≈ k

¹⁴ Noferhotep: nhs ≈ k m₃ nfrw ≈ f

¹⁵ Noferhotep: n ≈ k hmjj r bw wnn ≈ k. A két variánsból talán rekonstruálható: * jrj ≈ f n ≈ k hmj r bw wnn ≈ k.

¹⁶ Hari olvasatát megerősíti Dzsehutimesz, vö. Wb. V. 20.7: q^ch^ct, vö. *Hari*: i. m. 15. 45. j.

¹⁷ Noferhotep: d d n p₃ h_{sj} m bnt n jt-nt r n jmn nfr-htp n₃ ≈ c^w hrw, tehát a dal címe szerepel. Vö. *Hari*: i. m. Pl. IV. col. 1. (a hangszernél).

¹⁸ nbw-cⁿh versus nbt-cⁿh: a nekropolis megjelölésére, vö. *M. Lichtheim*: JNES 4 (1945), 197.

¹⁹ Noferhotep: sd mw jr₃tn jrt hswt n p₃ jt-nt r m sw₃š (*Hari*: i. m. Pl. IV)

²⁰ Noferhotep szövege alapján a kiegészítés igen valószínű.

²¹ Noferhotep: sh_{pr} ≈ sn

²² Noferhotep: sd dt ≈ sn (*Hari*: i. m. Pl. IV. col. 3). Dzsehutimesz szövegében a determinatívum (*Gardiner*: A.2) talán mdw-t feltételez.

²³ Vö. Noferhotep variánsát, *Hari*: i. m. Pl. IV. col. 5.

²⁴ Noferhotep: tm h_{pr} n jsq m t₃ mrjj

²⁵ Noferhotep: d d. tw jjw_j ^cd wd₃ n ph jmj-wrt (Dzsehutimesz szövegében az jmj-wrt pontosan van írva). Noferhotep szövege itt a következő hárfásdal (az úgynevezett Noferhotep III) címével folytatódik s még egy szakasszal: h₃t-^c m h_{sjw} sh₃ jb hrw pf n mnjt ddj.tw ≈ f m jb n h rj q₃sw hjj tms.n ≈ s [...] sw hr-ntt r ≈ f nn wn wnj sw tnr h s j m qd w^c. Dzsehutimesznél azonban a két dalt egy szöveggé szerkesztették.

²⁶ Noferhotep: hr mnj rwd hr-s₃

²⁷ Noferhotep: nt r nb šms ≈ k d r wr ≈ k c^q ≈ k jrj hr ≈ sn

²⁸ Noferhotep: r šsp b₃ ≈ k

²⁹ Noferhotep: folytatja a szakaszt: q < ₃ > b ≈ sn b₃kt hr c^wjj ≈ k st r wd b nfr ≈ k

³⁰ Noferhotep szövege alapján így egészíthető ki, ill. — a valószínűleg itt korrektebb szöveg — így javítható: nt r nb h r šbjw f. . .

³¹ Noferhotep szövege itt tovább bővíti Dzsehutimeszét: t hnt n šnb ≈ f. Ettől kezdve azonban Dzsehutimesz szövege legalább hat verssorral gazdagabb.

³² Itt Noferhotep és Dzsehutimesz szövegei újra hasonlóan folytatódnak, bár az utóbbi több helyütt töredékes.

(23) [m sm jt]≈f³³ jrj≈f sš [...] t₃ nb ssw≈f šd≈f hb šfdt n b₃-dmdm³⁴ hrw

(24) [p₃ jmj r₃ pr (?)...] kkw rs-wd₃ m ₃w jb [...]≈³⁵ shntj b₃≈k sn

(25) [krs≈k³⁶ hms n≈k d₃rtjj r] rwtj-k j₃kb[≈sn]

(26) [hr rn≈k]³⁷

(26 + x) [nn wn hh]jj≈k r nhh nn shm . tw [rn]≈k jmj r₃ pr n jmn dhwtj-ms³⁸

Dzsehutimesz szövegének fordítása:

(1) [...] az igazhangú.

Így szól:

lelked legyen veled, hogy lásd [...]

a jót [...] minden [...](2)...

a Nagy Kerület³⁹

ahol keletkeztl (3) [...]

minden út oda irányul.

Szeretnek téged az emberek.⁴⁰

Én imádkozom érted, egészségédért,

[tagjaid szilárdságáért]

[...]

[Ó,] (4) kiváló királyi írnok,

Te Amon karjain vagy,

világít neked,

(5) legyen egy oltalmazó (?) kar őfelsége fölött,

(ez) a te védelmed.⁴¹

mióta előjöttél a testből — az öregségig.

[Gondoskodik (6) rólad,] hogy megdicsőült légy,

(és) adja temetésed, mely az után következik.

Követed lelkét minden időben,

fölbredsz szépsége imádatára.⁴²

³³ A Noferhotep szövege alapján történt kiegészítés nem bizonyos. Noferhotepnél a folytatás: sm jt≈f šsp hb(s)t m ssw hbs t₃

³⁴ A két szöveg itt ismét eltér egymástól, Noferhotepnél: ... d dw nfr wrk hr nt rw sh₃ . tw≈k hr nfrw≈k mj ntk pw^cq hr jwnw rh sšj jn h rj hb htp jb n jmn nfr-htp m₃^c hrw

³⁵ Noferhotep szövegéből az előző rész hiányzik, a megszólítás kiegészítése azonban annak alapján történt.

³⁶ Noferhotep szövege itt bővebb. Dzsehutimesz szövegének hiánya bizonyára azzal magyarázható, hogy forrása is romlott szöveg volt, amelyben a másolások során a szövegben kétszer előforduló kettős determinativum miatt (sntjj és d₃rtjj után) sorkihagyás történhetett. Noferhotep szövege: shntj b₃≈k sn qrs≈k hhw jnpw^cwjj≈f hr≈k h n m tw sntj jr . tw r≈k w^cbt m m₃wt sjp tj m k₃t d t^c₃t ntr m qm₃sm₃^c nwd hr^cwj šsmw hbs m k₃t t₃jjt msw hr s₃w nb.

³⁷ Dzsehutimesz szövege itt a hangszert tartó nő képmása fölött teljesen elpusztult. Elképzelhető, hogy még két rövid szövegoszlop volt itt. Noferhotep szövegének folytatása: mjnt pw ₃h wn≈k tp t₃ n nb≈k jmn jt ntr n jmn nfr-htp m₃^c hrw p₃ jt ntr sh₃≈k m jwnw nbjj≈k m w₃st.

³⁸ Noferhotep szövege itt folytatódik: mjntk m₃^c m hwt k₃ pth^cq jrtjj m st wrt^crq mšs₃wm šsm≈f wrr hntj nhh m₃wt≈f t s . tj r wr≈k p₃ hsjj nfr-htp m₃^c hrw s₃≈k m m₃^c hrw sh₃ hftjw≈f n d t

³⁹ Noferhotep szövegében a hpr . n≈k jm≈s előtt további töredékes sorok olvashatók.

⁴⁰ Dzsehutimesz 3. sora alapján — legalább részben kiegészíthető Noferhotep 1. sora is: w₃t nb(t) r smr . tw rmt w, amelynek néhány jelét Duemichen javasolta, de Hari nem értelmezi (vö. *R. Hari: Neferhotep... Genève 1985*, 15. l., 42. j., ahol hivatkozik: *Hist. Inscr. II. Pl. XL.a*).

⁴¹ A két változat szövege eltér. *Hari* fordítása csak részleges („tu... Sa Majesté/a assuré ? /ta protection”).

⁴² Dzsehutimesz variánsában itt szójáték szerepel: nhs≈k dw₃ nfrw≈f.

(7) Nagy dolgot tesz számodra azon a helyen, ahol leszel,
jó szélbe helyez ott, ahol nincsen part,
amitől édes a szívetek,
(8) [...]

[...] ⁴³

[...]

Minden kiváló [nemes] ⁴⁴

az „Élet” Urai isteni kilencsége,

hallják, amint csinálják (9) . . .

a nagy házelöljáró, Dzsehutimesz,

a waszeti ⁴⁵ [dicséretét],

magasztalva (10) [kitűnő lelkét a kiváló nemesnek].

[Ím, hogy isten már,]

örökkön élő,

akit naggyá tettek a Nyugaton.

Emlékké válunk [a jövő számára,

mindazok számára,

(11) akik jönnek, hogy (majd) eltávozzanak].

[Hallottam] azokat a dalokat,

amelyek az ősi sírokban vannak,

(12) [amit mondanak,] felnagyítva, [ami földi],

[kicsinyelve az isteni világot].

[Miért] tettek így az örökkévalóság,

(13) az egyenesség földjével,

[mely félelem] nélkül való,

[melynek utálata a zavar,]

(ahol az ember) nem készül társa ellen?

E földnek (14) nincsen [ellensége].

Minden rokonunk [benne nyugszik] az ősidők óta.

Aki születni fog — milliók és milliók —

— (15) mind odajut. ⁴⁶

Nincs [maradás] Egyiptomban, ⁴⁷

nincs, aki ne érkezne el oda.

Ami az élet idejét illeti, amit a földön töltünk,

(16) [álomnyi] az.

Így szólnak:

„Jöjj épen, jó erőben!”

— ahhoz, aki elérte a Nyugatot. ⁴⁸

Aki lefelé, (vagy) fölfelé hajóz élete során,

(17) az ember arca majd . . .

[Ó, királyi írrok!]

⁴³ Itt kezdődik a hagyományosan Noferhotep II.-nek nevezett dal.

⁴⁴ *Hari* szerint valószínűleg a dal hallgatóira vonatkozik, tehát megszólítás (op. cit. 12. o. 22. j.)

⁴⁵ Azaz thébai.

⁴⁶ A mondat feltehetőleg az $r \approx f$ kifejezéssel ér véget. *Hari* nyilvánvalóan kapcsolja a tm kifejezést is (N 6. sor: „sans exception” vö. i. m. 13. l.), *Lichtheim* ugyancsak (i. m. 197. o: „all”). Dzsehutimesz változatában az $nn wn$ kifejezéssel új mondat kezdődik. Lehetséges, hogy Noferhotep variánsában tm hpr . . . felel meg ennek, és a karok determinativum (Gardiner D 35) csupán a tm szóhoz tartozik.

⁴⁷ Ti. ezen a világon.

⁴⁸ A szöveg folytatása a Noferhotep III. dal szövege néhány sor kihagyásával. A két szöveget nyilvánvalóan egységes dallá szerkesztették.

Milyen szerencséd van,
 hogy egyesülsz az örökkévalóság uraival,
 tartós a neved örökkön,
 dicső a túlvilágon.
 (18) [Minden isten, akit követsz, amióta létezel,
 (és most) eléjük [lépsz],
 látod az arcukat,
 és ők készek, hogy fogadják tested,
 hogy óvják múmiád.⁴⁹
 Tartóssá teszik (19) az adományokat [múmiád számára],
 minden isten a (maga) táplálékával.
 Így szólnak hozzád:
 [„Üdvözlégy] békében, ó szolga,
 aki (20) [kiváló] a lelkünk számára!”

Ó, házelöljáró,
 hallom dicséreted az örökkévalóság urai oldalán.
 Azt mondják rólad:
 Húzta Szokariszt,
 (21) a *henu*-bárkát szánjára tette,⁵⁰
 körüljárta falait kíséretében,
 étellel van (megáldva) emiatt,
 fölvette a papirusztekercset,
 levágta (22) a lázadót,
 ellátva varázsigeikkel.⁵¹
 Ptah legénysége leverí (a lázadót)
 Szokarisz szentélye ünnepel.
 Felállította a *dzsed*-oszlopot, (23) [...]
 elkészítette az írást (?)
 [megkapálta ?] a földet a (kapálás) napján
 felolvasta a ünnepi szertartást Ba-Demdem⁵² számára
 (ezen a) napon.

[Ó, királyi írnok...]
 (24) [...] sötétség...
 [...] Az „Épségben Ébredő”⁵³ szíve vidám [...]
 Lelked előre helyeztetik,
 közeledik [koporsód].
 (25) [Odaül hozzád a „két héja”]⁵⁴ a kapudhoz,
 gyászolják (26) [neved],
 [mert kiváló voltál a földön, urad, Amon számára].

⁴⁹ A két szöveg eltérése ezen a helyen következetes, a két *s^h* szó is különbözőképpen értelmezhető.

⁵⁰ Dzseshutimesz szövegének suffixumai továbbra is következetesen 3 személyűek. Az előző versor folytatása lehet a dicséretes magatartás idézése (talán egészen Dzseshutimesz 23. végéig). Vö. *Hari*: i. m. 14. o. 34. j. Itt a bárka húzószánjáról van szó.

⁵¹ A *s³h^w* itt nem dicsőítés értelemben áll.

⁵² Ré egyik alakja (Egyesült Lélek?) Wb. V. 462—463. Talán Ré és Osiris egyesült lelke.

⁵³ Vagyis Osiris.

⁵⁴ A megmaradt determinativum és Noferhotep felirata alapján a kiegészítés biztos. Isisről és Nephthysről van szó.

[Ó, királyi írnok,
emlékeznek rád Junuban,
védelmeznek (?) Waszetban.]⁵⁵
(26 + x) [Nem kell] kutatni utánad soha,
nem merül feledésbe a neved,⁵⁶
Amon házelöljárója, Dzsehutimesz!

A befejező szöveg, mely több helyen hiányos, olvashatatlan, alig érinti a hárfásdalok hagyományos tematikáját, inkább az üdvözült lélek magasztalása. Vége erősen eltér a Noferhotep-sír verziójától, a Szokarisz-szertartásokat bővebben írja le. Kiderül, hogy az ellenség (Séth?) leverése az Osiris-körmenekhez hasonlóan⁵⁷ itt is fontos szerepet játszott. Dzsehutimesz sírja tehát jelentősen hozzájárul a hárfásdalok szövegtörténetének megismeréséhez.

⁵⁵ Azaz Thébában.

⁵⁶ Dzsehutimesz utolsó sora is bizonyítja *Lichtheim* emendatióját, vö. i. m. 199. l., i. j.

⁵⁷ Lásd. Ihernofret középbirodalmi sztéléjét: *K. Sethe: Ägyptische Lesestücke I* (Leipzig 1924), 71.